

MOHU VĚŘIT, ČEMU CHCI?

Rev. Dr. Petr Samojský

26. 1. 2003

“Mohu věřit, čemu chci?” Když by vám tuto otázku někdo položil, asi byste se na něj podívali s překvapením v očích. Podivná otázka, že? Pochopitelně, každý člověk má svobodu víry a vyznání a světového názoru, každý může věřit, čemu chce.

Ano, každý může věřit, čemu se mu líbí. Fantazii se meze nekladou! Můžete věřit třeba že země je placatá jako bramborák, můžete věřit, že nikde nekončí. Můžete věřit, že jste Napoleon Bonaparte, můžete věřit, že jste pánem zeměkoule. V okolí Karlovy ulice obchází člověk, který věří, že je policista. Nosí uniformu se znakem policie, radí řidičům kudy je cesta nejkratší, pomáhá každému, kdo potřebuje.

Někteří lidé zase věří tomu, že naši zemi pozorují UFO: s ufouny je možné se spojit a komunikovat s nimi, a získat od nich pomoc či vysvobození z katastrofy, která čeká zemi. Jiní lidé věří tomu, že používáním magie, určitého okultního rituálu se mění víno v krev, nebo že použitím magické formule formou modlitby lze přesvědčit Boha, aby změnil svou vůli a změnil tu či onu situaci.

Ano, můžeš věřit, čemu chceš, ale jsou tu jistá omezení, která tvůj výběr limitují, ať už chceš nebo ne. Každý sice má svobodu *věřit*, čemu chce, ale nikoliv už svobodu *jednat* na základě své víry, jak chce. Ten náš “policista”, který nám pomáhá “ochraňovat” Karlovu ulici, ač de facto policistou není, nikomu neškodí. Tak ho lidé nechají být, podobně jako nechají být jiného člověka, který se prohlásí pánem světa. Jestliže ale ten “policista” začne honit pokojné kolemjdoucí s obuškem po chodníku, a “pán světa” obléhat Pražský hrad, budou odvezeni do příslušného ústavu.

Zde se tedy rýsuje hned jedno omezení víry: chcete-li žít v pokoji tam kde žijete, vaše víra musí být v souladu se *společenskou normou*, tzn. se státními zákony a právními předpisy.

Společenská norma má pochopitelně ještě mnohem více požadavků: budete-li věřit, že není dobré či zdravé mýt se častěji než jednou v roce, lidé se vám budou vyhýbat. Jestliže věříte, že není správné jíst maso, asi nebudete se svými komentáři vítáni na venkovské zabijačce. Jestliže budete věřit, že Ježíš je spasitel a z lidských hříchů vykupitel, asi se nebudete cítit jako doma v buddhistickém klášteře. Jestliže jste unitářské víry, patrně se nebudete cítit pohodlně v charismatické skupině, kde se mluví jazyky. Atd, atd. Tohle jistě všichni dobře víme, že společenská norma do určité míry vytyčuje parametry víry, a proto se jí všichni více či méně přizpůsobujeme.

Dalším omezením naší víry je *tradice*. Vzpomeňte si na svá léta dětství, na rodiče, dědečka s babičkou, strýce a tety, vpomeňte si na sousedy, školu, přátele, tehdy před lety, kdy jste byli děti. Na kolik vašich zvědavých otázek “proč?” jste dostali odpověď — inu proto, tak se to prostě dělá!”

Tradice může být nejen rodinná ale i národní, náboženská, politická. Všechny tyto tradice nás v dětství i dospělosti formují, určují vědomě či podvědomě jakési rozmezí, ve kterém se naše osobní víra může definovat a rozvinout.

Víru také omezují *nedostatek informací*. Pokud o něčem dost nevím, těžko si o tom mohu vytvořit uspokojivou představu, a pokud si z nekompletních představ utvořím víru, pak ta bude stát na chatrných základech. Toto se netýká pouze informací faktických a intelektuálních. Týká se to i na informací pocitových.

Když nenaslouchám svému vnitřnímu hlasu, svědomí nebo srdci, to je dost zásadní nedostatek informací... když člověk žije jako necita s hroší kůží, nebo když všechno hodnotí pouze hlavou, svým intelektem bez ohledu na své citění, jeho víra bude odpovídající — nemůže se doopravdy svobodně vyvinout.

Co ještě omezuje naši víru? Třeba *autorita* vůdčí osobnosti, ať už někoho, koho znáte, nebo třeba nějaká osobnost, kterou jste znali osobně dříve a mocně na vás zapůsobil, nebo nějaká osobnost historická. Pro mnoho lidí třeba takový Ježíš nebo Buddha představují nebezpečí omezení jejich víry, protože prostě přijali jejich myšlenkový koncept, bez kritického osobního zvážení svým rozumem, intuicí a citem. Patří sem přirozeně i mnohé další formy autorit, a to nejen osobních. V oblasti náboženské, připojíte-li se k nějakému charizmatickému hnutí, vaše rozhodování čemu věřit a čemu ne bude převálcováno jeho autoritou; v takovém prostředí nemůže být řeči o svobodě víry.

Jistě, každý v zásadě má svobodu věřit, čemu chce. Ale mnoho skutečností, jak jsem naznačil, tuto svobodu víry omezuje. Svoboda víry je totiž závislá na tom, zda člověk má možnost výběru, přístup k informacím, schopnost rozlišit rozumem a citem, a schopnost rozhodnout se svobodně, bez ovlivňování okolím. Pokud člověk tyto možnosti a schopnosti nemá, pak nemá ani svobodu sebeurčení ve smyslu své osobní víry.

Pokud se nepokusím podložit svou víru rozumem a citem, podepřít ji informacemi a osobním prožitkem, a mít v tom asoň nějakou nezávislost a samostatnost, pak moje víra bude nikoliv zdravý a osobitý světonázor, nýbrž spíš jen papouškování toho, co jsem kde slyšel, co mi kdo řekl, co jsem si kde přečetl, a o čem ani moc nevím ani tomu moc nerozumím.

Přemýšlím občas nad kvalitou víry těch lidí, kteří na základě své víry omezují jiné lidi, jako třeba rasisté. Ti lidé věří, že barva kůže souvisí s intelektem, vrozenými schopnostmi a povahou. Jejich víra je natolik silná, že se neohlíží ani na společenskou normu ani na tradici ani na objektivní informace. Snad jen vůdčí autorita je motivuje a udává směr jejich víry.

Co by se stalo, kdyby si takovýto člověk řekl: “Věřím opravdu, čemu chci nebo jen papouškuju co jsem kde slyšel?” A kdyby si pak opatřil veškeré dostupné informace týkající se své víry, ať pro či proti, a kdyby se podíval i na to, jak se k otázce rasismu staví antropologie, psychologie a sociologie. A kdyby se pak podíval na svůj život z odstupů, kdyby na sebe pohlédl jaksi z výšky, tak jako se ostrůžek vznáší nad zemí a podíval se na své bytí, na své přátele, životní druhy, na knihy a časopisy, které do té doby četl a pod jejichž vlivem byl. A kdyby si pak na nějakou chvíli tyhle všechny věci urovnal před sebou a jen mlčel. Jaká by pak byla jeho víra, až by se z toho mlčení vynořil? Byla by ta samá jako před tím?

Toto není otázka jen pro lidi, kteří vyznávají radikální názory, jejichž víra je konfliktní s ostatními lidmi, a kteří jsou ke svému okolí nějak zlí a chovají se násilnicky. Je to otázka úplně pro každého, zda, do jaké míry a jak rozjímá o své víře.

Můžeš tedy věřit, čemu chceš? Přece vidíš, kolika omezením tvoje víra čelí... Leč v zásadě ano, můžeš věřit, čemu chceš. Je to jen na tobě, zda tě tvá víra ponese životem jako pegas, nebo zda tě bude tížit pověrami. Je to jen na tobě, zda ti víra umožní podívat se čas od času na svůj život z odstupů, pohlédnout na sebe sama jaksi z výšky, tak jako se ostrůžek vznáší nad zemí.

A je to jen na tobě, jak k utváření své víry využiješ přátel v tomto našem společenství, které je vlastně na svobodě víry založeno. Ano, svobodu přesvědčení považujeme za základní právo příslušející každému člověku, to je náš hlavní princip, spolu s tolerancí k vyznání druhých.

Díky dobám komunismu, lidé kteří o nás dost nevědí někdy říkají, že unitáři si mohou myslet co chtějí, že unitářství je jakýsi pel-mel, směs názorů, vybírání si toho co se hodí, anebo se domnívají, že unitářství je jakási střecha, zaštitující nejen jakékoliv názory a víry, ale dokonce i světová náboženství.

Ale unitářství přece není ani pel-mel, ani zastřešující organizace, ani to není názorová anarchie. Unitářství má dost zřetelnou jak sociální normu tak i tradici, které jsou zřetelně vidět v našich principech. Na druhé straně to není kult ani vyznavačská církev.

Vidím to spíš tak, že unitářství vybízí člověka aby měl svou osobní víru a tou vírou žil, ale také aby dbal na to, aby ta víra byla harmonická. Aby dbal na to, aby jeho víra byla v souladu jak s citem tak i rozumem a svědomím, a aby na ní založené skutky pomáhaly ostatním.

Rád bych, aby lidem bylo zcela jasné, že jako unitáři nehlásáme názorovou anarchii a že se nesnažíme zastřešovat různá vyznání. Rád bych, aby bylo zřejmé, že jako unitáři jsme společenstvím lidí, kteří si vzájemně pomáhají cílovat, očišťovat, rozvíjet svou osobní víru sdílením, diskusí, společnou prací. A že zde je místo, kde člověk tak nějak líp cítí sám sebe. Že toto místo usnadňuje člověku, aby ho jeho víra nesla životem jako pegas, a nezatěžoval se pověrami. Aby to bylo bezpečné zázemí pro člověka, když se bude chtít podívat na svůj život z odstupu, pohlédnout na sebe sama jaksi z výšky, tak jako se ostříž vznáší nad zemí.